

REVISTA ▶ REPORTATGE

El 25 de març del 1522 sant Ignasi de Loiola -aleshores Íñigo López de Loiola- arriba a Manresa. A la capital del Bages, el fundador de la Companyia de Jesús i pare dels Exercicis Espirituals hi passa onze mesos que són determinants en la seva vida, recorre un intens camí interior i hi viu un dels moments més transcendents: la il·luminació davant del riu Cardener. Però, com arriba sant Ignasi a Manresa? D'on prové? Per què viu aquesta potent transformació? **Francesc Riera**, pare superior de la Cova, en dona tots els detalls en aquest reportatge

La història documentada

SANT IGNASI A MANRESA EN VERSIÓ ORIGINAL

Coixejant amb un deix de dolor -a causa de la seva cama ferida, operada sense anestèsics uns mesos abans- i desbordant una estranya llibertat recentment adquirida, sorprenem un jove d'uns 30 anys, vestit de sac, baixant pels senders feréstecs de la muntanya de Montserrat en direcció a Manresa. És el dia 25 de març del 1522, festa de l'Anunciació de Santa Maria, i ell és Íñigo López de Loiola, anys més tard conegut com sant Ignasi de Loiola.

La policia atura el pacífic caminar del pelegrí vestit de sac i li demana: «has regalat un luxós vestit senyorial a un captaire, que afirma haver-lo rebut fa poques hores, de part d'un jove noble?». Al pelegrí se li escolen, davant l'autoritat, unes llàgrimes de pena pel miserable a qui ha fet mal sense voler en lliurar-li les robes aristocràtiques per vestir-se de pobresa. No gaires mesos abans ell mateix formava part de l'autoritat.

Entorn dels 15 anys, la seva família, de la noblesa del País Basc profund, vinculada a Castella, tingué l'oportunitat que Íñigo visqués i s'educés a l'entorn familiar del Comptador Major dels Reis Catòlics, tant en la residència familiar del castell d'Arévalo, com en les diverses corts castellanes on el Comptador, amb la seva família, havia d'hostatjar-se llargues temporades. Íñigo, per tant, fou admès com a patge -igual que els altres fills del Comptador- en les corts d'Isabel, de Ferran, de Joana la Boja o de Germana de Foix, la segona muller del Rei Catòlic. El nostre protagonista s'estava educant per ostentar alts llocs de comandament que la noblesa exercia tant en el món del govern com en el de les armes (en aquells dies íntimament vinculats).

En caure en desgràcia el Comptador Major, li resultà fàcil l'entrada al servei del Virrei de Navarra, que aleshores feia poc temps que havia estat conquerida per Castella als francesos, contra la voluntat d'una majoria navarresa. En la seva nova comesa es mostrà hàbil diplomàtic en l'intent de crear acords que confirmessin la conquesta. L'afany esdevingué infructuós: en el contraatac navarro-francès, després d'una heroica i arriscada resistència, una bala fracturà la cama d'Íñigo de Loiola, en la fortalesa de Pamplona. Una bala enemiga, o una bala amiga? Fou el 20 de maig del 1521.

La transformació espiritual

Passats deu mesos només, descobrim el fògós combatent amb llàgrimes als ulls. La lenta convalescència a casa seva -castell de Lo-

iola- va anar clivellant durícies externes i internes de la seva personalitat, fins a decidir -quan les seves forces ho permeteren- d'emprendre un pelegrinatge a Terra Santa. De camí a Barcelona, on havia d'embarcar-se, sojornà uns dies a Montserrat, da-

vant la Moreneta. Enmig de la ufanosa bellesa del massís, on s'assenta el monestir, el pelegrí escenificà tres accions iniciàtiques: la reconciliació de la vida, el despullament del vestuari noble, prestigiós, i el lliurament de l'espasa de l'agressivitat.

Al museu de la Cova hi ha catorze pintures que recreen la vida del sant

Reproducció d'una carta manuscrita l'any 1552

En primer lloc, sant Ignasi reconcilià la seva vida. Una vida que arrossegava des «d'enormes crims» pels quals fou processat a Azpeitia (1515), passant pel que s'entreu a través de les seves paraules en l'ancianitat: «fins als 26 anys visqué només per a les vanitats del món»... i pels innombrables maneigs, manipulacions, corrupcions... amb l'únic afany de guanyar prestigi i poder.

Van ser tres intensos dies de repassar tots els racons foscos de la seva història, per depositar-los, amb un immens trencament interior, a les mans misericordioses de Déu, i rebre oficialment la reconciliació del monjo confessor. Pogué lliurar-se dels seus llibres pous i plorar amargament, però en pau, el conjunt congruat d'absurds, que sovint havien ferit terceres persones. El qui experimenta aital alliberament interior neix de bell nou!

En segon lloc es va despullar de la irracionalitat de tals vestidures interiors. Li són incòmodes i contraindicades les vestimentes exteriors nobiliàries, que cercaven aparentar una noblesa interior que no tenia. Refugiant-se en el més gran secret s'atansa a un captaire, es despulla del vestuari del prestigi, nobiliari, ostentós i, amb ell, vesteix d'honorabilitat el qui és rebuig del món. De part seva, amb una pau interior inenarrable, s'abilla amb una tela de la que serveix per a fer sacs, plena de pues i llarga fins als peus.

En tercer lloc, amb l'estil del seu imaginari cavalleresc, la vigília de la festa de l'Anunciació de Santa Maria (25 de març del 1522), agenollat davant l'altar de Nostra Senyora passa tota la nit «en oració, unes vegades d'aquesta manera i d'altres dret amb el bordó a la mà». Es desarma, deixa l'espasa, signe de poder i agressivitat, als peus de la Moreneta.

Davant Nostra Senyora de Montserrat, Íñigo havia canviat la seva comprensió del món, havia canviat de bàndol.

Onze mesos «iniciàtics»

Tot sol i a peu i alleugerit d'equipatge, el pelegrí, amb una llibertat i plenitud que mai no havia experimentat, en baixar de la Muntanya Santa és informat per unes dones -que seguien el mateix itinerari- sobre el seu possible allotjament a Manresa en l'hospital de pobres de Santa Llúcia, a l'exterior de les muralles.

Vora el Pont Vell del riu Cardener, a l'ermita de Nostra Senyora de la Guia, és dia d'aplec, que concentra una multitud festiva. Serà aquest el seu primer impacte manresà. Hom imagina el Pelegrí entre la gentada, novament prostrat davant la imatge de

Al pelegrí se li escolen unes llàgrimes de pena pel miserable a qui ha fet mal sense voler en lliurar-li les robes aristocràtiques per vestir-se de pobre

Una bala fracturà la cama d'Íñigo de Loiola, en la fortalesa de Pamplona. Una bala enemiga, o una bala amiga? Fou el 20 de maig del 1521

A Montserrat el pelegrí escenificà tres accions iniciàtiques: la reconciliació de la vida, el despullament del vestuari noble, i el lliurament de l'espasa

Tot sol, a peu i alleugerit d'equipatge, el pelegrí, amb una llibertat i plenitud mai experimentada, és informat sobre el seu possible allotjament a Manresa

Viu pidolant i la duresa d'aquesta nova vida li fa creure, tot ingènuament il·lusionat, que està conquerint la santedat

Davant del riu, se li obren els ulls de l'enteniment i entengué moltes coses amb una il·luminació tan gran que totes les coses li semblaven noves

Santa Maria, sota l'advocació de la Guia, suplicant que li faci de *guia* en el nou període que està iniciant. Després del descans i l'oració, travessa per primera vegada el Pont Vell, passa pel davant de l'ermita de Sant Marc, i enfila la pujada del carrer Montserrat fins a arribar a l'hospital de Santa Llúcia, alberg de malalts, persones sense sostre, passavolants pobres...

Immers en l'exclusió social d'aquests nous *col·legues*, intuïm la seva ràpida mirada als dies del palau del Comptador Major i de les diferents corts castelles, als refinaments del virregnat de Navarra i al luxe moderat de la seva casa-castell de Lloiola. S'ha situat amb el seu nou Senyor, com Jesús, entre la gent de baixa condició de la societat.

Un cop allotjat deuria creuar la porta de la muralla d'enfront de l'Hospital. Devia caminar lentament pel carrer de Santa Llúcia fins a la gran basílica de la Seu per pregar, per primera vegada, a la Mare de Déu de l'Alba i implorar la seva companyia en el transcurs d'un intricat camí interior, que ara ni tan sols s'imagina, en els seus onze mesos manresans.

La santedat no es conquesta, es rep
Dividirem aquest camí interior en tres etapes: la primera: l'optimisme ingenu del convers, però *conqueridor* encara; la segona: en la qual comprova, desconcertat, que només conquesta les aigües fosques del seu interior; i la tercera: quan sap que tot és rebut i comença l'època de les grans il·luminacions.

La primera d'aquestes fases del camí interior enceta en els dies de la seva convalescència a Lloiola. Sant Ignasi s'havia promès de manera voluntarista emular els grans sants i ascetes de la història: «Si Sant Francesc, si Sant Domènec... féu això, jo també ho he de fer». Les primeres passes de l'Ignasi manresà el menaran pels camins d'aquesta santa i ingènua emulació. Seran sovint set les seves hores d'oració, es despreocuparà enterament de la seva aparença física, deixant-se créixer cabells i ungles (antany tan curiosament tractats); així, s'autodemostrarà que ha canviat de bàndol. Insistirà en els dejunis de manera exagerada i castigarà el seu cos –fins ara tan regalat– amb dures deixuplines i cilicis.

Viu feliç amb el seu Silenci interior davant Déu, pidolant el propi manteniment que tot seguit comparteix amb els més pobres. La duresa d'aquesta nova vida li fa creure, tot ingènuament il·lusionat, que està conquerint la santedat.

En la segona etapa és quan s'adona que només conquesta les aigües fosques del seu interior, reconciliat només molt superficialment. El *conqueridor* que pocs mesos enrere vivia només per conquistar honors, fama, llocs significatius en l'administració del regne de Castella, etc. comença a descobrir amargament que la santedat no és una conquesta, sinó un do

Motlle de guix d'una escultura de Flotats que es troba a la casa d'exercicis de Manresa i que recrea l'escena en què Ignasi va ser ferit

Ignasi va deixar a la família Amigant una espartenya i un cinturó de corda

rebut. Prest se sent turmentat per la pregunta de si podrà aguantar aquest tarannà de vida que s'ha imposat. Se li trenca aviat la pau guanyada quan va creure que havia reconciliat la seva vida a Montserrat. La memòria comença a percutir-li escrupolosament, li recorda moments que creia haver deixat enterrats a Montserrat. El continu martelleig d'aquestes evocacions demostra que la seva vida no havia romàs reconciliada. Cau en la profunda desolació i, assetjat pels escrúpols, cerca el confés per repetir-li una i altra vegada els seus pecats; però no aconseguirà la reconciliació amb ell mateix, ni amb Déu.

Ha baixat a la fondària del seu pou interior i, per sortir-ne, repeteix a Déu en l'oració que estaria disposat a seguir fins i tot un gosset, si aquest li senyalava el camí per trobar pau en Déu (ell, que fins fa poc comanava tropes, ara rere un gosset!). El moment més significatiu d'aquesta època és la temptació de suïcidi de què és objecte enmig de les seves pregàries, quan resideix en una estança del convent dels dominics (actual tea-

tre del Conservatori i plaça de Sant Domènec). Al costat de l'estança hi ha un pou on poder tirar-s'hi i posar fi a tot. Després dels embats de la repetida temptació, exclama: «Déu meu, no faré res que et pugui ofendre». El qui estava acostumat a anar pel món de conqueridor, ha experimentat que la integritat, la reconciliació, la felicitat, la santedat... no es conquisten, sinó que es reben: tot és gràcia. Serà la gran descoberta ignasiana a Manresa. Ignasi ha canviat els seus paradigmes històrics.

En la tercera fase, quan ja sap que tot és rebut –i no conquerit–, comença l'època manresana de les grans il·luminacions. En assumir que ell no conquereix la llum de Déu, la pregonesa de la seva existència..., llavors és desbordat per repetits moments d'il·luminació.

Li entra un profund coneixement de la interioritat de Déu (el misteri de la Trinitat), rep el coneixement intern (del tot diferent del «coneixement extern») de la humanitat del Senyor Jesús... Rep la saviesa. El cim d'aquesta època és l'anomenada «il·lustració

del Cardener». En les seves velleses, coaccionat pels seus companys, narra alguns fragments de la seva vida. Revela que una vegada, anant a l'església de Sant Pau pel camí del Cardener, s'assegué de cara al riu; llavors se li obren els ulls de l'enteniment i entengué moltes coses –de la vida espiritual, de la fe i de les lletres– amb una il·luminació tan gran que totes les coses li semblaven noves, com si fos un altre home i tingués un altre intel·lecte.

És important que concretés que, en tot el curs de la seva vida, recollint tots els ajuts de Déu i de totes les coses apreses, no li semblava haver aconseguit tant com en aquella vegada.

La seva obra més internacional

El trajecte interior dels onze mesos manresans restarà recollit de manera pedagògica en els seus *Exercicis Espirituals* i serà el refons des del qual escriurà les *Constitucions de la Companyia de Jesús* i començarà a promoure personalment tot tipus d'obres: des de catequesi per a nens en centres socials per a acolliment de prostitutes, creació de col·legis i universitats, i enviament a terres remotes de molts dels seus companys –com Francesc Xavier, a l'Índia, Japó i la Xina–, intents per pacificar poders polítics en conflicte, etc.

Per això, Manresa, des de llavors, es converteix en punt de referència de l'espiritualitat ignasiana i de tota l'obra intel·lectual, social, pedagògica, cultural, etc., que d'ella neix.

En no poder sojornar a Terra Santa, com era el seu objectiu, de tornada, després de desembarcar a Barcelona, regressa a Manresa, on es troba amb la nova de la mort de la persona de referència amb la qual volia continuar el seu camí interior. Llavors fixa la residència a Barcelona, nova etapa central del seu itinerari (exterior i interior), que continuarà posteriorment a Alcalá, Salamanca, París, Venècia... fins a Roma, amb la fundació de la Companyia de Jesús.

Manresa passarà de ser lloc «iniciàtic» per a Ignasi, a lloc «iniciàtic» per a una munió de persones que beuen de l'aigua de la seva espiritualitat, per als qui reviu les grans lliçons que Ignasi aprengué a Manresa.